

OKRESNÍ KNIHOVNA V HRADCI KRÁLOVÉ

V Ý R O Č N Í Z P R Á V A

O ČINNOSTI OKRESNÍ KNIHOVNY V HRADCI KRÁLOVÉ

ZA ROK 2003

Hradec Králové, leden 2004

Obsah

	strana:
I. Celkové hodnocení	3-5
II. Služby.....	6-11
1. Výpůjční služby	6
2. Specializované a informační služby	7-8
3. Služby v regionu; metodická činnost; síť veřejných knihoven okresu	8-9
4. Kulturně vzdělávací akce pro veřejnost	10-11
III. Knihovní fondy.....	12
IV. Organizace a řízení.....	13-16
1. Řízení	13-14
2. Finanční hospodaření	14
3. Pracovní síly; vzdělávání pracovníků	15
4. Údržba a technické zabezpečení	15-16
 <i>Přílohy:</i>	
č.1 Služby – statistický přehled výsledků.....	15
č.2 Knihovní fondy – statistický přehled výsledků.....	16

I. CELKOVÉ HODNOCENÍ

Rok 2003 představuje významný mezník v dějinách knihovny. Od 1. ledna došlo ke **změně zřizovatele**, stalo se jím Město Hradec Králové; bývalá Okresní knihovna nese nový název Knihovna města Hradce Králové. V souvislosti s tím byl zajišťován převod státního majetku podle předávacího protokolu a byly prováděny potřebné úpravy v informačních systémech organizace.

Z podnětu nového zřizovatele jsme zpracovali **koncepti restrukturalizace knihovny**, která by měla vyřešit dlouhodobé problémy s nedostatečnými prostorovými kapacitami a jejich vhodnějším uspořádáním zefektivnit provozní náklady. Spočívá v koncentraci provozů v centru města, včetně mimoměstských skladů, do jedné budovy a ve sloučení poboček na Moravském Předměstí.

Rozhodnutím zastupitelstva byl pro knihovnu zakoupen objekt Vertexu ve Wonkově ulici. Na základě výše uvedené koncepce jsme sestavili **provozní záměr** jako jeden ze základních podkladů **k rekonstrukci nové budovy knihovny**.

Činnost a služby knihovny podstatně ovlivnilo **zavádění nového knihovního počítačového programu** Clavius/SQL, který v průběhu 1. pololetí nahradil zastaralý KP-SYS. Systém Clavius je provozován v uživatelsky přívětivějším prostředí Windows, umožnil vystavení katalogů knihovny na internetu, rozšíření nabídky služeb a zavedení uživatelských kont; usnadňuje sdílenou katalogizaci.

Ke konci roku byla do počítačové databáze uložena data již o 553 351 knihovních jednotkách, což představuje 87,5% knihovního fondu. To umožnilo zahájit od 1.1.2004 **automatizovaný provoz výpůjčního protokolu ústřední půjčovny**. Dosud byly automatizovány jen relativně menší provozy - zvuková knihovna pro nevidomé, hudební oddělení, pobočka Nový Hradec Králové.

S automatizací provozu v půjčovnách a se sjednocením výpůjčního protokolu knihovny úzce souvisí problém propojení poboček s ústředím tak, aby mohly sdílet databáze knihovny v nepřetržitém on-line režimu. S pomocí dotace 180 000,- Kč z programu ministerstva kultury VISK jsme realizovali **projekt HKLibNet**, který spojil sedm klíčových poboček s centrem v privátní síti za použití technologie VPN a telefonické služby ADSL. Cílem všech uvedených akcí je zkvalitnit služby čtenářům tak, aby měli k dispozici on-line informace o statutu kterékoliv knihovní jednotky. Privátní síť navíc umožnila kvalitnější připojení poboček k Internetu.

Knihovní fond dosáhl 633 040 knihovních jednotek. Roční přírůstek byl o 4 290 knihovních jednotek vyšší než v roce 2002. Jeho objemem a skladbou reagujeme na zájem uživatelů, který je zaměřen především na nové tituly z rozsáhlé vydavatelské nabídky. Zvýšené nároky na jeho zpracování jsme zvládli přesto, že současně probíhala retrokonverze starších částí fondu a implementace nového programu. Také skladba přírůstku fondu knih byla příznivá: oproti minulému roku se zvýšil podíl naučné literatury i literatury pro děti. Příprava automatizace provozu ústřední půjčovny spočívala také v **revizi** knihovního fondu a v jeho zpětném označení čárkovými kódy.

Ke **zkvalitňování služeb** knihovny přispívají mj. úpravy prostředí, ve kterém jsou občanům poskytovány. Z finančního daru VCE v částce 100 000,- Kč byla vybavena zvuková knihovna pro nevidomé novou počítačovou technikou a speciálními obaly na zvukové knihy. V 1. pololetí jsme dokončili rekonstrukci pobočky na Slezském Předměstí a nově zařídili její půjčovnu pro děti. Budova pobočky v Malšovicích byla zhodnocena po stavební stránce podřezáním a sanací zdiva proti vlhkosti; akce byla spojena s rekonstrukcí interiéru půjčovny pro dospělé. Ve 2. pololetí probíhaly rozsáhlé vnější i vnitřní úpravy objektu pobočky v Kuklenách: oprava zídky náhonu a osazení zábradlí, vydláždění přístupové komunikace, nové osvětlení a vymalování půjčovny. K náročnějším akcím patřily také nové nátěry střechy a oken na pobočce Nový Hradec Králové. Nedostatek místa pro volně přístupný fond v ústřední půjčovně jsme řešili přidáním několika regálů; prostory půjčovny jsou ovšem tím víc stísněné.

Úpravy poboček i revize knihovního fondu ústřední půjčovny si vyžádaly dočasné uzavření půjčoven, což se projevilo snížením počtu **vypůjček** oproti roku 2002 o 40 000 (celkem 820 424).

Přesto však knihovna zůstává ve srovnatelném ukazateli, tj. **návštěvnosti**, na předním místě mezi kulturními zařízeními města: v roce 2003 zaregistrovala bezmála 160 000 návštěvníků.

Pokles počtu **registrovaných uživatelů**, ke kterému dochází od roku 2001, se zpomalil. Zatímco v uplynulých dvou letech byl index meziročního poklesu 0,97 a 0,94, v roce 2003 činil 0,98. Úbytek čtenářů souvisí mj. s úbytkem obyvatel města v posledních letech, včetně dětí. Celkem bylo v roce 2003 registrováno 13 718 uživatelů (o 331 méně, než v roce předchozím), z toho 3 247 dětí.

Vyšším nárokům uživatelů na naše **informační služby** jsme vyšli vstříc rozšířením nabídky elektronických databází. K nejžádanějším patří plnotextová databáze článků z českého tisku Tamtam a faktografické databáze ČTK; nabízíme i databáze článků z tisíců titulů zahraničních periodik ProQuest, Ebsco aj. Prostřednictvím konsorcií knihoven jsme docílili snížení cen těchto databází; na některé z nich byly získány dotace.

Významným průlomem v oblasti služeb, který přináší zcela novou kvalitu, je **zveřejnění katalogu knihovny na internetu**. Uživatelé si mohou na dálku vyhledávat potřebnou literaturu a informace o lokaci a statutu jednotlivých dokumentů, mohou si sami generovat seznamy novinek knihovního fondu za libovolně zvolené období a mohou si prostřednictvím internetu vyřizovat prolongace vypůjček nebo rezervovat dokumenty.

Vzdělávací a kulturní akce knihovny jsou zaměřeny na širokou veřejnost a jedním z jejich cílů je získat nové čtenáře, zejména z řad dětí a mládeže; této věkové skupině je také většina z nich určena. Ve srovnání s rokem 2002 výrazně vzrostl celkový počet akcí: z 286 na 416. V roce 2003 byla ovšem poprvé do statistiky započítána školení uživatelů o práci s elektronickými databázemi a internetem.

Mezi nejúspěšnější patřily celoměstské soutěže „Webík“ (o nejlepší internetové stránky), „Moje kytice“ (ke 150. výročí Erbenovy sbírky), „Ptáčkoviny“ (literárně-sportovní závody) a tradiční akce „Noc s Andersenem“. Trvalou oblibu veřejnosti má volný cyklus besed, autorských čtení a prezentací „Literární čaje o páté“. Velký úspěch měla i zcela nová akce „Velké říjnové společné čtení“ (celodenní non-stop četba z tvorby českých autorů), výstavy „Kanadští spisovatelé“ a „Doteky věčné krásy“ i výroční knižní bazar.

V roce 2003 jsme poskytovali v rámci výkonu regionálních funkcí **služby** 102 neprofesionalizovaným a 7 profesionalizovaným **knihovnám okresu** Hradec Králové. Jednalo se o poradenskou a konzultační činnost, vzdělávání knihovníků, pomoc při zpracování projektů do grantových programů, dokumentaci a statistickou analýzu činnosti knihoven, pomoc při aktualizaci a revizi knihovních fondů, servis výpočetní techniky a zejména budování výměnného knihovního fondu a zajištění cirkulace výměnných souborů v knihovnách, včetně dopravy. Na pokrytí těchto služeb částečně podílelo také šest střediskových knihoven.

Celkový počet metodických návštěv, konzultací a školení dosáhl 646, což je dvojnásobek běžného ročního průměru. Výměnný fond dosáhl 86 823 knihovních jednotek; během roku z něj bylo expedováno 368 výměnných souborů pro 102 knihoven.

Naše služby knihovnám byly v roce 2003 poprvé financovány v celém rozsahu ze státní dotace na zajištění regionálních funkcí knihoven. Opoždění dotace o čtvrt roku zkomplikovalo plynulost a rovnoměrnost služeb poskytovaných knihovnám v regionu.

II. SLUŽBY (viz též příloha č.1)

1. Výpůjční služby

Počet výpůjček činil celkem **820 424**; z toho 73% literatura pro dospělé, 22% literatura pro děti a 5% představují výpůjčky hudebních dokumentů. Pozitivní je vysoký podíl naučné literatury jak u výpůjček literatury pro dospělé (44,5%), tak v případě výpůjček literatury pro děti (41,4%). Ve srovnání s rokem 2002 ubylo 39 618 výpůjček.

Obrat knihovního fondu dosáhl v průměru **1,3** výpůjček na jednu knihovní jednotku. Ze záložních skladů mimo město bylo dovezeno 1 985 knih; pro literaturu do Starých Nechanic a Dolního Přímu se jezdí dvakrát týdně.

V roce 2002 se zaregistrovalo **13 718 čtenářů**, z toho 10 471 dospělých (76,3%) a 3 247 dětí (23,7%). Celkový počet registrovaných čtenářů klesl proti předchozímu roku o 331; u dospělých o 196, u dětí do 15 let o 135. Pokles se však ve srovnání s předchozími roky zpomalil a snížil (viz též kapitola I Celkové hodnocení).

Registrovaní čtenáři představují 14,3% z celkového počtu 95 755 obyvatel Hradce Králové. Protože si podle anonymního dotazníkového průzkumu plných 60% registrovaných čtenářů půjčuje nejen pro sebe, ale též další členy rodiny, přátele aj., je **skutečný počet uživatelů** výpůjčních služeb mnohem vyšší: cca **22 000**, tj. 23%. K tomu je ovšem nutno připočítat neregistrované uživatele informačních služeb, které statistika nevykazuje, a neregistrované účastníky kulturně-vzdělávacích akcí knihovny.

Návštěvnost dosáhla **159 766** individuálních návštěv, z toho 151 958 ve výpůjčních službách a 7 808 při kulturně-vzdělávacích akcích pro veřejnost a dalších službách. Celkový počet návštěv je stejný, jako v roce 2002 (tehdy jich bylo 159 730); mírný pokles návštěvnosti ve výpůjčních službách, způsobený dočasným uzavřením některých půjčoven (viz též kapitola I Celkové hodnocení) byl vyrovnán nárůstem návštěvnosti kulturně-vzdělávacích akcí, jejichž počet v meziročním srovnání výrazně vzrostl. Statistika ovšem nezahrnuje kontakty přes komunikačními prostředky, zejména informační služby po telefonu nebo prostřednictvím internetu.

V ústřední půjčovně, ve studovně, v informačním středisku a v odboru knihovních fondů probíhaly intenzivní **přípravy automatizace výpůjčního protokolu**: doplňování čárkových kódů, revize knihovního fondu, urychlené zpracování úbytku fondu, konverze zbývajících katalogizačních záznamů, konverze kartotéky čtenářů, fondu periodik a brožur do počítače, vybavení výpůjčního pultu novou technikou (3x PC, scannery) atd.

Na automatizovaný provoz se v průběhu roku připravovala také pobočka Slezské Předměstí a Moravské Předměstí – Brněnská. Obě byly vybaveny dalšími počítači (prezentace CD-ROM, on-line katalog) a tiskárnami čárkových kódů.

V rámci **meziknihovní výpůjční služby** jsme vyřídili celkem **159 žádank**. Z naší knihovny bylo vyžádáno 115 dokumentů (z toho jsme mohli kladně vyřídit 102 žádosti), naopak pro naše čtenáře jsme z jiných knihoven vyžádali 44 dokumentů (kladně vyřízeno 27).

2. Specializované a informační služby

Zvuková knihovna pro nevidomé půjčila 7 893 zvukových knih (což představuje cca 56000 kazet) 286 klientům z východočeského regionu, větší část formou zásilkové služby. V průběhu roku bylo zaznamenáno 2 293 osobních návštěv nevidomých. Počet klientů se ve srovnání s předchozím rokem zvýšil o 41.

Do fondu přibylo 213 titulů zvukových knih. Zvuková knihovna spolupracuje s Tyfloservisem a Tyflocentrem v Hradci Králové a s katedrou speciální pedagogiky místní univerzity.

Sponzorské dary od VČE (100 000,- Kč) a od pana V. Šubrta (5 000,- Kč) byly využity k obnově počítačové techniky ve zvukové knihovně (PC, tiskárna, scanner) a k nákupu speciálních umělohmotných obalů na zvukové knihy.

Hudební oddělení mělo 1 189 uživatelů, kteří si zde vypůjčili k prezenčnímu využití či absenčně 40 798 knih, časopisů, hudebnin, klasických gramodesek, CD, kazet a CD-ROMů. Zaregistrováno bylo 14 659 návštěv. Mírnému poklesu počtu uživatelů (o 42 proti roku 2002) odpovídá i pokles výpůjček (- 913) a návštěv (- 1 807).

Připravovali jsme se na nové podmínky půjčování zvukových dokumentů a připomínkovali v té věci návrh smlouvy s ochrannými autorskými organizacemi i návrh novely autorského zákona.

Průběžně pokračovala digitalizace lístkového katalogu klasických gramodesek. Zpracovali jsme 3 bibliografie ve formě tiskových výstupů. Na internetových stránkách knihovny jsme vystavovali soupis hudebních muzeí a hudebních časopisů, databázi hudebních knihoven, přírůstky CD-ROM ad. V přístupových prostorách oddělení bylo uspořádáno 6 výstav.

Poslechové studio navštívilo 1551 klientů, z toho 606 individuálně a 945 v kolektivech; prezenčně zde využili 5 591 audiovizuálních dokumentů. Studio připravilo 62 hudebně výchovných pořadů a jiných akcí, z toho 10 externích. Vybavení studia bylo zkvalitněno instalací nové televizní antény.

Informační pracoviště hudebního oddělení půjčilo absenčně i prezenčně celkem 1 061 titulů na CD-ROM a zaregistrovalo 423 návštěvníků; z toho 395 využilo internetový terminál. Fond CD-ROM je průběžně představován jak na webových stránkách knihovny, tak ve formě tiskových soupisů. K využití internetu a databází Ebsco, ProQuest, Anopress, a ČNB zde bylo realizováno 23 individuálních i kolektivních instruktáží.

Informační středisko navštívilo 1 068 klientů, kteří si vypůjčili 3 809 dokumentů, většinou k prezenčnímu studiu. I toto pracoviště vykázalo mírný pokles statistických ukazatelů proti roku 2002: o 132 návštěv a 260 výpůjček. Více než jinde však platí výhrada, že statistika nezahrnuje kontakty a informace poskytnuté přes komunikačními prostředky (viz oddíl I.1 Výpůjční služby).

Proběhlo zde 32 školení k využití internetu, 2 odborné konzultace a 7 exkurzí; 630 návštěvníků využilo internetové terminály střediska a sousední čítárny.

Dosavadní nabídku plnotextových databází jsme rozšířili o archiv databáze Tam-tam (články od roku 1996) a část Infobanky ČTK (Země světa, Česká republika, Biografie). Naše vlastní elektronická databáze regionálních osobností již obsahuje údaje o cca 1 800 osobnostech.

Kromě převodu regionálních databází do systému Clavius zde probíhala příprava automatizovaného výpůjčního protokolu (doplnění čárkových kódů, revize fondu).

Nepodařilo se zahájit plánovaný analytický rozpis sborníků a monografií z fondu regionální literatury.

V přílehlé chodbě bylo vybudováno další příruční skladiště; studovnu informačního střediska jsme vybavili novými stoly pro uživatele.

Publikační činnost:

Vydali jsme „Přehled činnosti veřejných knihoven okresu Hradec Králové v roce 2002“ a „Kulturní kalendář na rok 2004“.

Nejlepší kresby dětí z literárně-výtvarné soutěže „Moje Kytice“, uspořádané ke 150. výročí prvního vydání Erbenovy sbírky, jsme zveřejnili ve stejnojmenné publikaci.

Metodické oddělení vydalo praktickou příručku „Vedení obecní knihovny“, určenou pracovníkům neprofesionalizovaných knihoven okresu.

Zpracovali jsme několik tiskových výstupů z vlastních databází (Čechomor v nahrávkách HO KMHK, Slavní režiséři v knižním fondu KMHK, Muzikál Drakula ve fondu HO KMHK) a několik praktických seznamů internetových adres (Světové baletní školy na internetových odkazech, Databáze českých právních textů na internetu, Magistrát města Hradce Králové).

Mnoho článků o činnosti knihovny bylo publikováno v regionálním i odborném knihovnickém tisku. Zpracovali jsme šestnáctistránkový podkladový materiál pro publikaci „Knihovny Královéhradeckého kraje se představují...“.

3. Služby v regionu; metodická činnost; síť veřejných knihoven okresu

Poradenská a konzultační činnost byla zaměřena na dokončení registrací knihoven okresu podle knihovního zákona, uzavírání smluv o poskytování regionálních služeb, pomoc při zpracování a realizaci grantových projektů. Zřizovatelům knihoven byly rozeslány návrhy smluv a metodické návody ke spravování obecní knihovny. Zpracovali jsme řadu metodických materiálů (*viz též oddíl I.2 Specializované a informační služby, odstavec Publikační činnost*) a uspořádali 4 ankety mezi knihovníky okresu, zaměřené na profesní vzdělávání a automatizaci knihoven.

Informovali jsme obce o dotačních programech pro knihovny a pomáhali jim při zpracování konkrétních projektů. Deset obcí (Hlušice, Hořiněves, Jeníkovice, Klamoš, Mokrovousy, Praskačka, Převýšov, Smržov, Třesovice, Výrava) obdrželo z programu VISK 3 dotaci na připojení knihoven k internetu prostřednictvím intranetu veřejné správy Ministerstva informatiky ČR. Realizace však byla vinou nejasných vztahů mezi Telecomem a MI ČR komplikovaná a velmi zpožděná: ke konci roku byla připojena jen knihovna v Jeníkovících, ostatní až v roce 2004.

Uspořádali jsme pracovní seminář pro zástupce obcí k projektům do grantového programu VISK 2004. Z pověření Ministerstva kultury ČR jsme provedli protokolární kontrolu realizace projektů v programu VISK 3 v pěti knihovnách okresu (Nepolisy, Syrovátko, Obědovice, Stará Voda, Těchlovice).

Velkou pozornost jsme věnovali **vzdělávání** pracovníků veřejných knihoven okresu (*podrobněji viz oddíl IV.3 Pracovní síly; vzdělávání pracovníků*). Celkový počet metodických návštěv, konzultací a školení dosáhl 646, což je dvojnásobek běžného ročního průměru.

Za účelem **dokumentace a statistické analýzy činnosti veřejných knihoven** okresu jsme rozeslali dotazník pro sběr dat k nově budované databázi knihoven a roční výkazy. Zpracovali jsme statistické výsledky činnosti knihoven za rok 2000 včetně komentářů.

Pomoc při aktualizaci a revizi knihovních fondů jsme poskytli obecním knihovnám Výrava, Kosičky, Třesovice, Žiželeves, Habřina, Černožice, Syrovátka, Obědovice, Lhota p.Libčany, Lužany, Urbnice, Dlouhé Dvory, Libčany, Dolní Přím, Lejšovka, Libníkovice, Převýšov, Olešnice, Suchá, Tůně a Petroviče. Aktualizace proběhla také v knihovnách Měník, Ohnišťany a Dobřenice. Pro usnadnění revizí byly z našeho podnětu zakoupeny revizní moduly programu Lanios pro 11 automatizovaných knihoven.

Výměnný fond vzrostl o 4 344 a dosáhl celkem 86 823 knihovních jednotek; patří k největším v ČR.

Cirkulaci výměnných souborů usnadní speciální moduly počítačových programů, které byly v roce 2003 zakoupeny pro všechny střediskové knihovny. Do 102 knihoven bylo expedováno 368 výměnných souborů (v přepočtu na standardní soubory o 50 svazcích), které obsahovaly celkem 18 376 knihovních jednotek.

Servis výpočetní techniky jsme zajišťovali pro knihovny v obcích Skalice, Černožice, Předměřice, Urbanice, Všestary, Barchov, Měník, Dobřenice, Černilov, Chlumec n.Cidlinou, Nechanice, Nový Bydžov, Smidary, Smiřice, Libčany, Syrovátka, Obědovice, Nepolisy, Humburky, Libřice, Roudnice a Stěženy. Jednalo se především o údržbu dat a instalace nových modulů „revize knihovního fondu“ a „výměnné soubory“.

Doprava v rámci výkonu regionálních funkcí byla realizována převážně vlastními dopravními prostředky, částečně dopravními prostředky obcí; doplňkově jsme využívali také hromadnou dopravu.

Středisková knihovna připravila pro přidružené knihovny královéhradeckého střediskového obvodu 72, pro další místní knihovny okresu 6 a pro okrajové pobočky Okresní knihovny 22, tj.celkem 100 výměnných souborů, které obsahovaly celkem 9 887 knihovních jednotek. Jeden výměnný soubor obsahoval tedy v průměru bezmála 100 knih; na jednu knihovnu připadly dva až tři soubory. (V přepočtu na standardní soubory o 50 svazcích jsou uvedené ukazatele dvojnásobné.)

Výměnný fond byl průběžně opatřován čárkovými kódy, pokračovala aktualizace a bylo dokončeno jeho nové uspořádání a řazení. Instalovali jsme zde specifický modul programu Clavius/SQL s cílem automatizovat agendu cirkulace výměnných souborů.

Ve střediskovém obvodu Hradec Králové byla z rozhodnutí zřizovatelů ukončena činnost knihoven v Bříze, Chlumu, Lípě a Soveticích. Středisko naopak zahájilo pravidelnou spolupráci s knihovnami v Blešně, Bělči, Libčanech, Dobřenicích a ve Vysoké n.Labem. V Obědovicích a Syrovátce jsme zaškolovali nové knihovníky.

4. Kulturně vzdělávací akce pro veřejnost

Vzdělávací a kulturní akce knihovny byly určeny především dětem a mládeži. V roce 2003 požadovaly školy více besedy k zadaným literárním tématům než lekce knihovnicko-informační výchovy. Besed jsme uspořádali 136, což je téměř dvojnásobek dlouhodobého průměru. Naopak počet lekcí KIV klesl na polovinu průměru: bylo jich 59. Příprava besed je ovšem mnohem náročnější.

Velmi úspěšný byl 2. ročník dětské soutěže o nejlepší knihovnické internetové stránky „**Webík**“; účastník naší městské soutěže Lukáš Lánský se stal jedním z celostátních vítězů. Soutěž byla součástí kampaně „**Březen- měsíc internetu**“, během níž jsme pořádali řadu dalších akcí zaměřených na využití moderních informačních technologií: internet zdarma, školení „Poprvé na internetu“ pro seniory, výstavky příslušné literatury, prezentace nových elektronických databází aj.

Ke 150. výročí prvního vydání Erbenovy sbírky jsme vyhlásili výtvarnou soutěž „**Moje Kytice**“; z nejzdařilejších kreseb byla v červnu uspořádána stejnojmenná výstava a sestavena publikace.

Počtvrté jsme v půjčovnách pro děti na Novém Hradci Králové a na Moravském Předměstí pořádali „**Noc s Andersenem**“ – náročnou akci s literárními a divadelními prvky, spojenou s opravdovým přenocováním v knihovně (28.-29. března, 30 účastníků). V dětské knihovně Kalíšek v Zálabí proběhla 16.-17. 5. obdobná „Noc se Zlatovláskou“ (11 účastníků) a v půjčovně pro děti Štefánikova „Tajemná noc s kouzelnými příběhy“ (21.-22. 11.).

V Týdnu knihoven proběhl v okolí pobočky na Slezském Předměstí tradiční literárně-sportovní závod „**Ptáčkoviny**“ (15. 10.; účast 44 dětí).

Půjčovny pro děti uspořádaly ještě dalších 47 malých soutěží.

Trvalou oblibu hradecké veřejnosti si získal volný cyklus besed, autorských čtení a prezentací „**literární čaje o páté**“, který měl v roce 2003 tento program:

- RNDr.Petr Rybář: „Tunisko- klíč k Orientu“, cestopisné vyprávění s diapositivy (21.1.)
- Ing. Radko Chadima: „Ekvádor“, cestopisné vyprávění s diapositivy (18.2.)
- Gabriela Němcová: „Hudební motivy na renesančních fasádách Slavonic“, přednáška s diapositivy (11.3.)
- Rudolf Kvíz: „Stařec a moře Ernesta Hemingwaye“, lit. pásmo pro studenty SŠ (15.4.)
- Milena Holcová: beseda se spisovatelkou, moderovala Lenka Jaklová (15.4.)
- Hubert Dobrzaniecki: „Povídání o Islandu“, beseda + autorské čtení (15.5.)
- „První hradecké čtení“: prezentace začínajících autorů (28.5.)
- „Cizinec= trhovce?“, veřejný seminář a diskuse, ve spolupráci s Multikulturním centrem Praha (27.5.)
- „První hradecké čtení“: prezentace začínajících autorů (28.5.)
- Olga Sommerová, beseda s režisérkou, moderovala Lenka Jaklová (26.6.)
- Rudolf Kvíz: „Vladimír Holan - Příběhy lásky“, literární pásmo (24.9.)
- Gudrun Pausewang: „Vzpomínám na Rozinkovou louku“, beseda s autorkou (8.10.)
- „Dvojportrét: Jara Ribnikarová a Ludvík Kuba“, komponovaný pořad ve spolupráci se Společností přátel jižních Slovanů (16.10.)
- „Jiří Münzer - Dospívání nad propastí“, komponovaný pořad ve spolupráci s Klubem přátel Izraele (6.11.)

- „Naše paní Božena Němcová“, večer hudby a Halasovy poezie v podání Petra Hejného a Vladimíra Matějčka (11.11.)
- RNDr. Petr Rybář: „Himálaj není jen led a sníh“, beseda s diapositivy (2.12.)

Mezi nejúspěšnější akce se zařadila premiéra non-stop četby ukázek z tvorby českých autorů „**Velké říjnové společné čtení**“, kterou jsme 6. 10. zahájili Týden knihoven. Kromě senátora MUDr. Karla Bartáka a hejtmána Královéhradeckého kraje Ing. Pavla Bradíka se jí aktivně zúčastnila řada dalších významných osobností hradeckého kulturního i akademického života. Non-stop čtení probíhalo od 9 do 21 hodin; dopoledne četly ze svých oblíbených knih děti z několika základních škol.

Kromě 245 výstavek v půjčovnách a na schodišti hudebního oddělení, reagujících na různá výročí a zaměřených na propagaci našeho knihovního fondu, jsme uspořádali čtyři velké **výstavy**:

- „Kanadští spisovatelé“: fotografie Danielle Schaub (18.3.-11.4., akce byla součástí Dnů frankofobie v Hradci Králové)
- „Moje kytice“: dětské kresby ze soutěže ke 150. výročí Erbenovy sbírky (12.-27. 6.)
- „Pojízdné knihovny“: expozice k Týdnu knihoven (6.-31. 10.)
- „Doteky věčné krásy“: hmatová výstava replik starověkých památek pro nevidomé ve spolupráci a asociací Nová Akropolis (12.-30. 12.)

Největší zájem veřejnosti vzbudil tradiční podzimní **knižní bazar** (981 návštěvníků v týdnu 24.-29. 11.); v jeho průběhu našlo 10 811 vyřazených knih nové majitele (*viz též kapitola III. Knihovní fondy*). V Týdnu knihoven (6.-11. 10.) předcházela **burza plakátů** a informačních materiálů s hudební tematikou v hudebním oddělení.

Pořádali jsme řadu **odborných vzdělávacích akcí** nadregionálního charakteru. Naše půjčovna pro děti v ZŠ Zálabí realizovala ve spolupráci se ZUŠ Na Střezině a divadlem Jesličky celostátní seminář pro učitele „Dramatická výchova a její aplikace ve vyučování“ (22.11.).

Byli jsme též spoluorganizátory celostátního semináře knihovníků „Elektronické databáze - využití v knihovnách“ i porady ke „Strategii knihoven do roku 2006“ a ke „Standardům veřejných knihovnických a informačních služeb“ (17. 3. a 29. 4., spolu se Svazem knihovníků a informačních pracovníků). Podíleli jsme se na organizaci červnové exkurze východočeských knihovníků do knihoven v Drážďanech. (*Vzdělávací akce interní a v rámci okresu - viz oddíl IV.3 Pracovní síly; vzdělávání pracovníků.*)

III. KNIHOVNÍ FONDY (viz též příloha č.2)

Přírůstek knihovního fondu v roce 2003 představuje celkem **21 019** knihovních jednotek, z toho 19 007 knih, 552 hudebnin a 1 460 audiovizuálních dokumentů. Jedná se o jeden z nejvyšších přírůstků v průběhu posledních 15 let.

Na nákup knih jsme vynaložili 2 771 000,- Kč. Při akvizici jsme maximálně využili slevy distributorů a knihkupců, které činily většinou 25%. Započteme-li navíc dary jednotlivců a institucí (celkem 806 svazků), činila průměrná pořizovací cena knihy 152,- Kč; v roce 2002 to bylo 142,- Kč. Průměrná tržní cena je daleko vyšší: cca 280,- Kč. U periodik využíváme 15% slevu dodavatelské firmy REDIT. Hudební oddělení získalo sponzorské příspěvky ve formě předplatného časopisů nebo CD-ROM zdarma v hodnotě cca 27 500,- Kč.

Také **úbytek knihovního fondu** dosáhl dlouhodobého maxima – 12 000 knihovních jednotek. Jednalo se zejména o knihy vyřazené při aktualizaci výměnného fondu v naší střediskové knihovně a o zpracování skluzu v odpisech po rozsáhlých revizích a aktualizacích záložních skladišť z minulých let.

V průběhu podzimního knižního bazaru jsme darovali 3 353 vyřazených knih 25 veřejným knihovnám okresu; 7 458 zastaralých nebo poškozených knih bylo prodáno 981 návštěvníkům této týdenní akce.

Knihovní fond dosáhl k 31. 12. 2003 **celkem 633 040** knihovních jednotek.

Ve 3. čtvrtletí probíhala **revize** knihovního fondu ústřední půjčovny, umístěného v budově čp.177 (47 108 svazků). Revizí zjištěné ztráty činily ke konci roku 1 501 knihovních jednotek; následným dohledáváním se však ztráta ještě stále snižuje. Mimo plán jsme provedli aktualizaci knihovních fondů v pobočkách Plotiště a Svobodné Dvory.

Zpracování knihovního fondu probíhá ve dvou směrech: průběžné počítačové zpracování přírůstku a retrokonverze generálního katalogu do počítačové podoby. Bylo zkatalogizováno 3 948 titulů, které představoval roční přírůstek knih. Do počítače bylo konvertováno 7 955 titulů z generálního katalogu – celkem tedy bylo zpracováno 11 903 titulů knih a kompletů periodik. V hudebním oddělení bylo zpracováno 1 782 dokumentů.

Ke konci roku obsahoval náš **elektronický on-line katalog** záznamy o 158 285 titulech různých druhů dokumentů, z toho 112 301 knih, 4 341 kompletů periodik, 916 brožur, 27 014 hudebnin, 9 704 AV dokumentů (HO), 2 316 zvukových knih a dalších 884 AV dokumentů (ZK) a 809 elektronických dokumentů. Představuje to informace o 553 351 knihovních jednotkách z celkového stavu 633 040.

S ohledem na tento stav jsme uzavřeli lístkový systematický katalog ústřední půjčovny.

IV. ORGANIZACE A ŘÍZENÍ. HOSPODAŘENÍ KNIHOVNY

1. Řízení

V souvislosti s **transformací knihovny** z okresní na městskou jsme v průběhu roku 2003 dokončili převod státního majetku na Město Hradec Králové a zajišťovali všechny změny, které vyplývají z nového statutu knihovny a změny názvu.

Na základě žádosti nového zřizovatele jsme zpracovali **koncepti restrukturalizace knihovny**, která představuje střednědobý výhled jejího dalšího vývoje. Mělo by tak postupně dojít k zefektivnění provozních nákladů ve dvou krocích, které se časově mohou prolínat:

- vybudování nového objektu ústředí knihovny;
- optimalizace sítě poboček.

První spočívá ve vyřešení dlouhodobého nedostatku prostorových kapacit, roztržitosti pracovišť ústředí knihovny a nevhodné dislokace knihovního fondu, mj. ve skladech mimo město. Tyto provozy by měly být umístěny v jediné, dostatečně prostorné a uživatelům snadno dostupné budově v centru města. Současně by zde bylo zřízeno chybějící oddělení pro děti a byly by sem přeneseny knihovní fondy a služby pobočky v Nádražní ulici a v jedné z půjčoven v oblasti Zálabí- Labská. Nová knihovna by měla být maximálně otevřená (velká část fondu přímo přístupná uživatelům) a měla by vytvářet příznivé prostředí pro dlouhodobý pobyt celých rodin.

Druhým krokem, nezávislým na realizaci prvního, je sloučení tří půjčoven na Moravském Předměstí v jednu knihovnu, schopnou pokrýt služby pro třicetitisícové sídliště, případně též uzavření některých malých poboček v okrajových částech města.

Realizace výše uvedené koncepce byla zahájena vytipováním a **zakoupením objektu Vertexu** ve Wonkově ulici pro potřeby knihovny.

V závěru roku jsme zpracovali **provozní záměr** jako podklad ke stavební rekonstrukci budovy. Následuje zaměření objektu, kvalifikovaný odhad nákladů a architektonická studie, které v prvním čtvrtletí 2004 zajistí útvar hlavního architekta hradeckého magistrátu.

Zpracovali jsme **projekt** propojení klíčových poboček s ústředím knihovny v privátní síti **HKLibNet**, který uspěl v dotačním programu VISK Ministerstva kultury ČR (180 tisíc Kč). Projekt realizovala firma EMWAC Group s r.o. (*podrobněji viz oddíl IV.4 Údržba a technické zabezpečení nebo kapitola I. Celkové hodnocení*).

Velmi náročné bylo **organizační zajištění implementace nového automatizovaného knihovního systému Clavius/SQL** (*viz kapitola I. Celkové hodnocení*). Knihovna v této souvislosti citelně postrádala pracovníka ve funkci systémového knihovníka; problém jsme řešili kumulací funkcí jedné z pracovníků hudebního oddělení.

Koncem roku probíhala **příprava nového platového zařazení zaměstnanců** podle nařízení vlády č. 469/2002 Sb. a č. 330/2003 Sb.

Studijní a vědecká knihovna s námi uzavřela podle knihovního zákona č.257/2001 Sb. smlouvu o pověření regionální funkcí. Na tomto základě jsme nabídli **obecním úřadům**

služby jimi zřizovaným knihovnám a uzavřeli s nimi příslušné **smlouvy**. Smlouvami se zřizovateli a objednávkami služeb jsme řešili i podíl šesti střediskových knihoven na naší regionální funkci.

Naši činnost jsme **propagovali** v regionálním tisku, rozhlasu a televizi a publikovali o ní články v odborných časopisech (Čtenář, Národní knihovna, U nás, Hudební výchova, Ikaros).

2. Finanční hospodaření

Rozpočtové náklady činily v roce 2003 celkem 24 851 tisíc Kč, výnosy 25 144 tisíc Kč. Z toho vlastní příjmy představovaly 1 459 tisíc Kč (v tom 105 tisíc Kč finanční dary a sponzoring), příspěvek zřizovatele 21 460 tisíc Kč a dotace ze státního rozpočtu 2 225 tis. Kč. Hospodaření knihovny v roce 2003 bylo uzavřeno **kladným hospodářským výsledkem** 293 tisíc Kč.

Celkový objem rozpočtových prostředků výrazně ovlivnily **účelové dotace** ze státního rozpočtu na regionální funkce (2 045 tisíc Kč) a na projekt z programu VISK (180 tisíc Kč): oproti předchozímu roku byly o 1 825 tisíc Kč vyšší. Proto se také podíl zřizovatele na financování nákladů snížil z 91,64 na 86,35%. Dotaci na zabezpečení regionální funkce jsme obdrželi opožděně až v dubnu; to ztížilo její rovnoměrné čerpání a v podstatě znamenalo výpadek podstatné části služeb v 1. čtvrtletí.

U **nákladových položek** nedošlo proti upravenému rozpočtu k výrazným výkyvům. Ve srovnání s rokem 2002 ovšem výrazně stouply prostředky věnované na údržbu – téměř o 500 tisíc Kč. Vyžádaly si je především opravy a úpravy objektů poboček v Kuklenách, Malšovicích a Novém Hradci Králové (*viz též oddíl III.4 Údržba a technické zabezpečení*).

Celkový meziroční růst nákladů byl ovlivněn také valorizací mezd o 7%, realizací privátní sítě propojující databáze ústředí a poboček, rozšiřováním vybavenosti půjčoven počítačovou technikou a zvýšením prostředků na nákup knihovního fondu o cca 400 tisíc Kč, které souvisí mj. s nárůstem cen na knižním trhu.

Investiční náklady ve výši 966 tisíc Kč byly hrazeny z fondu reprodukce investičního majetku; jednalo se o nákup automatizovaného knihovního systému Clavius/SQL a nového serveru.

Navýšení **příjmů** ve srovnání s rokem 2002 způsobil především dar VČE v částce 100 tisíc Kč; nepatrně vzrostly příjmy za čtenářské poplatky.

3. Pracovní síly; vzdělávání pracovníků

Průměrný přepočtený **stav pracovníků** činil 67,5: z toho 64 pokrývalo městskou funkci, 3,5 funkci regionální. Meziroční snížení pracovních kapacit o 1,2 způsobilo částečné omezení regionální funkce po zrušení okresního úřadu.

S tím souvisí i skutečnost, že zatímco objem mzdových prostředků vzrostl o 7%, **průměrná měsíční mzda** se zvýšila o 12%. Velký podíl na tom ovšem měla i poměrně vysoká nemocnost. Průměrná měsíční mzda činila 12 820,- Kč (v předchozím roce 11 459,- Kč).

Pracovní kapacity doplňovalo 5 zaměstnanců ve výkonu civilní služby.

Komplikovanou situaci v **personálním obsazení** některých provozů způsobil kromě vysoké nemocnosti také odchod pěti pracovníků odboru služeb koncem roku, které bylo třeba nahradit a nové pracovníky urychleně zaškoleny. Znamenalo to i změnu vedení pobočky na Pražském Předměstí: paní Ivanu Dvouletou vystřídal pan Ivan Klabal. K personální změně došlo v jednom případě také na odboru knihovnických fondů.

Zvyšování kvalifikace zaměstnanců knihovny i ostatních veřejných knihoven v okrese Hradec Králové bylo zaměřeno na zvládnutí nových informačních technologií. Uspořádali jsme přednášku „Internet v dětském oddělení“ (12.3.) a ve spolupráci s SVK „Základní knihovnický kurz“ (6., 13., 20. a 27. června), který se opakoval pro další zájemce (7., 12., 19. a 26. listopadu).

Šestnáct knihovníků z neprofesionalizovaných knihoven okresu absolvovalo „Školení počítačové gramotnosti ECDL – zkrácený kurz pro malé knihovny“ (10., 12., 17. a 11. září).

Odborné školení bylo také součástí celookresního aktivu knihovníků veřejných knihoven (20. 5.) i osmi porad vedoucích střediskových knihoven v průběhu roku.

K těmto akcím byla zpracována řada metodických materiálů. Za nejvýznamnější lze považovat příručku „Vedení obecní knihovny“, která našla uplatnění a využití i v rámci celého Královéhradeckého kraje.

Zaměstnanci knihovny se účastnili řady externích školení a seminářů na různá odborná témata (výstavba knihoven, práce s hudebními dokumenty, tvorba webových stránek, využití databází Ebsco a ProQuest, psychologie osobnosti aj.); v souvislosti s instalací nového AKS byli školeni o programu Clavius/SQL a práci s ním. Dvě pracovníce naší knihovny si zvyšovaly kvalifikaci soukromě bakalářským studiem na Pedagogické fakultě UHK.

4. Údržba a technické zabezpečení

V roce 2003 proběhlo několik velkých a náročných akcí **údržby**; některé z nich byly z finančních důvodů v minulých letech odkládány:

- dokončili jsme rekonstrukci pobočky na Slezském Předměstí a zařízení zdejší půjčovny pro děti (malování, zhotovení zá dveří WC, vertikální žaluzie, nové osvětlení);

- budova pobočky v Malšovicích byla zhodnocena po stavební stránce podřezáním a sanací zdiva proti vlhkosti; akce byla spojena s rekonstrukcí interiéru půjčovny pro dospělé (malování, nové osvětlení a topná tělesa);
- proběhly rozsáhlé vnější i vnitřní úpravy objektu pobočky v Kuklenách: oprava zídky náhonu a osazení zábradlí, vydláždění přístupové komunikace, nové osvětlení a vymalování půjčovny;
- byly provedeny nové nátěry střechy, oken a oplocení na pobočce Nový Hradec Králové, včetně střechy garáže.

V nevyužitých prostorách po zrušeném WC v čp. 194 jsme svépomocně vybudovali příruční sklad informačního střediska.

V čp. 177 jsme provedli rekonstrukci historického obložení WC v 1. poschodí, vymalovali sociálních zařízení a kuchyňky, osadili nové firemní štíty, instalovali žaluzie v ústřední půjčovně a pořídili nový informační stojan

Z finančního daru VČE v částce 100 000,- Kč jsme vybavili zvukovou knihovnu pro nevidomé novou počítačovou technikou a speciálními obaly na zvukové knihy.

Průběžně byly zabezpečovány revize, provozní prohlídky, drobná údržba budov a zařízení i svépomocná výroba některých interiérových doplňků.

V souvislosti s převodem státního majetku na město Hradec Králové jsme předávali dokumentaci k objektům knihovny a nájemní smluvy Správě nemovitostí.

K radikálním a rozsáhlým změnám došlo **v oblasti informačních a komunikačních technologií** používaných v knihovně:

Během prvního čtvrtletí proběhla implementace nového automatizovaného knihovního systému **Clavius/SQL**, zakoupeného z fondu reprodukce investičního majetku. (*Důvody změny programového vybavení a charakteristika nového programu - viz kapitola I. Celkové hodnocení.*). V souvislosti se zavedením Clavia/SQL byl instalován také nový server knihovny.

Projekt propojení sedmi klíčových poboček a ústředí knihovny v privátní síti **HKLibNet**, podpořený dotací z programu VISK, byl v průběhu roku přepracován. Od původně plánovaného mikrovlnného spojení v nelicencovaném pásmu 2,4 GHz bylo pro přetížení pásma v lokalitě Hradec Králové a neúměrně vysoké nájemné za umístění retranslačních bodů na cizích objektech upuštěno. Náhradní technické řešení využilo stávající telefonní přípojky a technologii VPN v kombinaci se službou ADSL na straně operátora. Beze zbytku zajistilo cíle původního záměru, navíc znamená bezpečnější připojení, jednotné řešení poboček i snadnou přenositelnost do jiné lokality v případě přestěhování některé z nich. Náklady se přitom z původních 564 snížily na 392 tisíc Kč; projekt realizovala firma EMWAC Group s.r.o.

V průběhu roku jsme také částečně obměňovali zastaralou počítačovou techniku a pokračovali v postupném vybavení půjčoven dalšími PC v souvislosti s přípravou na jejich automatizaci (*viz též oddíl I.1 Výpůjční služby*); výpůjční pulty v hudebním oddělení a v ústřední půjčovně byly opatřeny plochými monitory.

SLUŽBY

Příloha č.1

	Orientační ukazatele na rok 2003	Skutečnost 2001	Skutečnost 2002	Skutečnost 2003	Plnění v %
Vypůjčky	830 000	907 214	860 042	820 424	98,8
Z toho:					
naučná lit. pro dospělé	240 000	270 065	256 949	230 028	95,8
ostatní dokumenty	38 000	37 631	40 055	42 402	111,6
literatura pro děti	175 000	199 879	180 103	179 520	102,6
z toho: naučná pro děti	70 000	81 848	73 578	74 348	106,2
Čtenáři	14 000	14 935	14 049	13 718	98,0
Z toho:					
dospělí	10 600	11 269	10 667	10 471	98,8
děti	3 400	3 666	3 382	3 247	91,4
Návštěvnost	-	168 126	159 730	159 766	-
Kolektivní akce	220	278	286	416	189,1
Z toho:					
lekce KIV	85	113	132	59	69,4
hudebně-výchovné pořady	60	78	65	62	103,3
besedy pro děti	64	69	73	136	212,5
besedy pro dospělé	7	13	10	15	214,3
soutěže pro děti	4	3	4	4	100,0
výstavy, bazary	-	2	2	6	-
školení uživatelů o práci s el. databázemi	-	-	-	134	-
Metodické návštěvy, konzultace, školení	320	282	339	646	201,9
Výměnné soubory (počet knih.jednotek)	9 000	9 029	9 214	9 887	109,8
Publikace (počet titulů)	2	3	2	4	200,0
MVS (počet žádanek)	-	239	152	146	-

KNIHOVNÍ FOND

Příloha č.2

	Orientační ukazatele na rok 2003	Skutečnost 2001	Skutečnost 2002	Skutečnost 2003	Plnění v %
Knihovní fond celkem	630 000	615 792	624 021	633 040	-
Přírůstek	16 000	18 311	16 729	21 019	131,4
Z toho: knihy	14 700	16 190	14 731	19 007	129,3
hudebniny	350	492	329	552	157,7
AV dokumenty	950	1 629	1 669	1 460	153,7
Úbytek	8 000	7 500	8 500	12 500	150,0

Struktura knihního přírůstku v roce 2002:

Celkem 19 007

Z toho:

Naučná literatura pro dospělé ..... 6 301 = 33,16%

Beletrie pro dospělé ..... 7 761 = 40,84%

Literatura pro děti ..... 4 945 = 26,00%

z toho:

naučná literatura pro děti ..... 1 694 = 34,25%

beletrie pro děti ..... 3 251 = 65,74%